

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

DOI: 10.26466/opus.359758

*

Mustafa Durmuşçelebi* - Burcu Mertoğlu**

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Melikgazi / Kayseri / Türkiye

E-Posta: mdcelebi@erciyes.edu.tr

ORCID: [0000-0002-0325-7528](https://orcid.org/0000-0002-0325-7528)

**Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Pınarbaşı/Kayseri/Türkiye

E-Posta: burcumertoglu33@gmail.com

ORCID: [0000-0001-5399-6217](https://orcid.org/0000-0001-5399-6217)

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokullardaki seçmeli ders uygulamasını öğretmenler görüşlerine göre değerlendirmektir. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak öğretmenlerin seçmeli derslere ilişkin genel görüşlerine, seçmeli derslerin okullarda uygulanma sürecine, seçmeli derslerin amaçları, içeriği, öğrenme-öğretme ve değerlendirme durumlarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu görüşlerin cinsiyet, kıdem ve bransa göre anlamlı farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim öğretim yılında Kayseri ili ve ilçelerinde görev yapmakta olan, ortaokul öğretmenleri oluşturmaktadır. Kayseri’de ortaokullarda çalışan 358 öğretmen araştırmanın örnekleme grubunda yer almaktadır. Araştırmada Uysal (2015) tarafından geliştirilen “Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” anketi kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmuştur. Birinci kısımda kişisel bilgiler, ikinci kısımda seçmeli derslerle ilgili bilgilere, üçüncü kısımda ise; seçmeli derslerin amaçları, içeriği öğrenme öğretim durumları ve değerlendirme boyutlarına yönelik maddeler vardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, okutulan seçmeli derslerin okul idaresi tarafından belirlendiği görülmüştür. Seçmeli derslerle ilgili okulun fiziksel imkânlarının yeterli olmadığı ve okulda bulunan öğretmenlere göre ders seçimi yapıldığı sonucuna varılmıştır. Öğretmenler, seçmeli dersleri faydalı ve gerekli bulduklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli ders seçim sürecinde veli bilgilendirmesi yapılmadığı ve öğrencilerin rehberlik servisinden yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerimiz seçmeli derslerin amacına ulaştığını belirtmelerine karşın aynı zamanda zorunlu derslere takviye gibi işlendiğini de dile getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Seçmeli Ders, Ortaokul Öğretim programı, Eğitim, Program değerlendirme, Öğretmen görüşü

Importance of Elective Course in Middle School Education

*

Abstract

Aim of this search is that practise of elective course in middle school is evaluated according to teacher's opinions. Teacher's opinions were received about general opinions related to elective course, process of course in middle school, aim, content, learning, teaching and evaluation of elective courses. These opinions were examined whether they change according to gender, seniority, branch. Search consist of middle school teachers who study in Kayseri province and this country in 2016-2017. 358 teacher attend to this search. "Practise of elective course in middle school according to teacher's assessment" questionnaire improved by Uysal (2015) was used. Questionnaire consists of three sections. There is personal information in first section, there is information about elective course in second section and there are aim of course, learning and teaching situations and evaluation in third section. Result of search is that elective course in middle school is determined by school administration. School's physical conditions are not enough and choosing elective course is up to teacher. Teachers have stated that elective courses are useful and necessary. Parents of students aren't informed and counseling service doesn't help students in choosing elective courses. Teachers who attended to search have also stated that although elective courses succeed, these courses are like addition to compulsory lessons.

Keywords: *Elective Course, Program of Secondary education, Education, Program Evaluation, Teacher Opinion*

Giriş

Bir ülkenin her yönden kalkınmasının en önemli unsurlarından birisi bireydir. Bireyin sahip olduğu beceri ve yetenekleri bularak, onları ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirmek, böylece hem bireyin hem toplumun kalkınmasına katkıda bulunmak eğitim sisteminin en stratejik işlevidir. Bu işlevini yerine getirirken sistemin sürekli göz önünde bulundurması gereken nokta ise her bireyin ayrı bir dünya olduğudur. Türk eğitim sisteminin temel amaçları arasında bu durum özellikle vurgulanmıştır. Söz konusu vurgu Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 3. Maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

Madde 3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2017).

Eğitim bireyleri, yaşam becerileriyle donatabilecek, onları hızla değişen dünyaya ve geleceğe hazırlayacak olan bir araçtır. Eğitim sisteminin temeli olan okullardan beklenen, yaşadığımız çağı irdeleyerek, toplumların gereksinim duydukları nitelikleri ortaya koyup bu nitelikleri kazandırarak bireyleri çok yönlü olarak eğitmektir. Dünyada bilim ve teknolojideki hızlı değişim, insanların yaşam biçimlerini, toplumun yapısını, gereksinimlerini, ihtiyaç duyulan insan niteliklerini etkilemekte ve daha donanımlı, çok yönlü, değişik bilgi ve becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesini zorlaaktadır. Okullardan beklenen, yaşadığımız çağı irdeleyerek, toplumların gereksinim duydukları nitelikleri ortaya koyup bu nitelikleri kazandırarak bireyleri çok yönlü olarak eğitmektir. Bu zorunluluk okullarımızın eğitim programlarında da sürekli yeniliği ve dinamikliği beraberinde getirmektedir. Nitelikli insan gücüne sahip olmak için öğrencilerin daha iyi öğrenebileceği ortam ve fırsatlar sunarak zorunlu derslerle birlikte demokratik anlayışla bireylerin ilgi ve

yeteneklerine uygun tercih yapabildikleri seçmeli ders uygulaması bu amaca hizmet etmektedir.

Son yıllarda dünyadaki genel eğilim, çocukların temel eğitimden itibaren disiplinler arası bir anlayışla yetiştirilmesi yönündedir. Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması sürecinde bölümlerin birleştirilmeleri, özellikle ders isim ve içeriklerinin değiştirilmesi, lisansüstü eğitim programlarında zorunlu derslerin sınırlı tutularak seçmeli derslerin sayı ve türlerinin artırılması bu anlayışın bir ürünü olarak görülebilir. Genelde mesleki gelişim ve ekonomik verimlilik amaçlarına ağırlık verilen günümüz üniversite eğitiminde akademik, kişisel ve sosyal yönleriyle çok yönlü bir insan yetiştirilme üzerine yoğunlaşmaktadır (Özgüven, 1989, s. 13-22). Özellikle ortaokul ve lise döneminde artık duymaya başladığımız FETEMM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) eğitimi gibi kavramlar aslında disiplinler arası ders mantığının sistemleştirilmiş bir biçimi sayılabilir.

“Zorunlu dersler dışında öğrenciye alacağı dersleri seçme imkânı vermek günümüz demokratik anlayışına uygun bir yaklaşımdır. Öğrenciye değişik alternatifler sunmak öğrencinin okula karşı olumlu tutumlar geliştirmesine de yardımcı olacaktır.... Seçmeli dersler, okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak öğrencilerin gelişimlerine destek olmaktadır. Seçmeli dersler öğrencilerin bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır” (EARGED, Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması, 2008).

Seçmeli dersleri iki başlıkta ele almak mümkündür; öğrencinin ilgi ve yeteneklerini tespit etmeye, çevresini tanımaya yarayan araştırma merkezli seçmeli dersler ve bir alanda yoğunlaşmaya dönük olarak tercih edilen seçmeli dersler (Frank, 1976). Daha çok Avrupa ülkelerinde rastlanan seçmeli ders uygulaması ise toplumsal olarak sorunlu bazı alanlardaki derslerin verilmesi şeklinde olmaktadır. Bu dersler ise genellikle din, tarih ve dil dersleridir (Taş, 2004). Türkiye’deki uygulamalara bakıldığında, her iki türde de seçmeli ders seçmek mümkün görülmektedir. Bu bağlamda seçmeli derslerin türünün belirlenmesi aşamasında bireysel, toplumsal ve kültürel gereksinimlerin dikkate alındığı söylenebilir. Eğitim sürecinin ilk basamaklarında birinci türden seçmeli dersleri, mesleki eğitim sürecinde ise ikinci türden seçmeli dersleri tercih etmek daha doğru görülmektedir. Yapılan araştırmalarda elde

edilen bulgulara göre üniversite öğrencileri ders tercihlerini, daha çok iş yaşamlarına katkıda bulunmasına, kredi doldurma durumlarına ve en önemlisi de öğretim üyesi hakkındaki görüşlerine göre belirlemektedir. Öğrencilerin öğretim üyesi hakkındaki görüşleri seçmeli ders tercihinin birinci derecede etkilemektedir. Buna karşılık akademik beklenti amacıyla seçmeli ders tercihi en son sırada yer almaktadır (Tezcan, 2008).

Türkiye’de 30.03.2012 tarihinde kabul edilen Temel Eğitim Kanunu ile 12 yıllık zorunlu kademeli eğitim sistemi kabul edilmiş ve 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulamaya konmuştur. Yapılan değişiklikle ilk, orta ve lise eğitimi dörder yıl olarak belirlenmiş ve özellikle seçmeli ders saati ve çeşidi artırılmıştır. Seçmeli derslerin “öğrencileri hayata hazırlaması, ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmada faydalı olması, okul programlarının ayrılmaz bir parçası olarak öğrencilerin gelişimlerine destek olması, ayrıca bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlaması beklenmektedir. Hızla değişen dünyada öğrencilerin bu değişime ayak uydurabilmeleri için, yaşam becerilerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Zorunlu dersler dışında öğrenciye alacağı dersleri seçme imkânı vermek günümüz demokratik anlayışına uygun bir yaklaşımdır (EARGED, 2008). Bu bağlamda ortaokullarda toplam derslerin % 17,1’ini seçmeli dersler oluşturmaktadır. Bu oran İmam Hatip ortaokullarında % 4,9 ve liselerde ise türlerine göre % 3,8 ile % 36,4 arasında değişmektedir (ERG, 2016).

MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 20.02.2017 tarih ve 10 nolu sayı ile aldığı karara göre 2017-18 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokullarda uygulanmaya konan seçmeli dersler Tablo 1’de sınıflara göre dağıtılmıştır (MEB-TTKB, 2017).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayımlanan seçmeli dersler genelgesinde, 2012 programına göre 5. sınıf öğrencileri için toplam 15 seçmeli ders belirlenmiş ve haftalık ders saati sayısına göre toplam 8 saat olacak şekilde ders seçebilecekleri ifade edilmiştir. 2017-18 eğitim öğretim yılında 1, 5 ve 8. sınıflarda uygulanmak üzere öğretim programları yenilenmiştir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 20.02.2017 tarihinde aldığı kararla seçmeli dersler ortaokullarda her sınıf için haftada 6 saate çıkarılmıştır (Tablo 1). Öğrencilerin taleplerine göre söz konusu ders saatleri ve sayısı artırılabilir. MEB tarafından belirlenen seçmeli dersler ile öğrencilerin akademik başarılarının yanında ilgi ve yeteneklerini keş-

fetmeleri ve geliştirmelerinin amaçlandığı; bu nedenle seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda velisinin de rehberliği ile öğrenci tarafından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB-TTKB, 2017).

Tablo 1. Ortaokul seçmeli derslerin sürelerinin sınıflara göre dağılımı

SEÇMELİ DERSLER		5	6	7	8
Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim (4)	2	2	2	2
	Peygamberimizin Hayatı (4)	2	2	2	2
	Temel Dini Bilgiler (2)	2	2	2	2
	Okuma Becerileri (1)	2	2		
Dil ve Anlatım	Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)	2	2	2	2
	Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)	2	2	2	2
	İletişim ve Sunum Becerileri (1)			2	2
Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)	2	2	2	2
Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)	2	2	2	2
	Matematik Uygulamaları (4)	2	2	2	2
	Çevre Eğitimi (1)			2	2
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)			2	2
	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
Sanat ve Spor	Müzik (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
	Drama (2)	2	2		
	Zekâ Oyunları (4)	2	2	2	2
	Halk Kültürü (4)				
Sosyal Bilimler	Kent Kültürü (1)				
	Medya Okuryazarlığı (1)				
	Hukuk ve Adalet (1)				
	Düşünme Eğitimi (2)				
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı		6	6	6	6

(*) Seçmeli derslerin kaç kez alınabileceği dersin adının yanında parantez içinde belirtilmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, seçmeli derslerin amacı, öğrencileri kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda topluma kazandırmaktır. Bu yüzden seçmeli derslerin tercihinde tek ölçüt, öğrencinin ilgi ve yetenekleri olmalıdır. Ancak yapılan çalışmalar (Uysal, 2015; Eşbahoğlu2015;

Pamuk ve Kiraz, 2016; Taş, 2004; Tezcan, 2008; Kaya, 2013; Karagözoğlu, 2015; Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Sağır, 2015), seçmeli ders tercihlerinin ilgi ve yetenekleri dışında daha farklı sebeplerden ve imkânsızlıklardan kaynaklandığını göstermektedir. Söz konusu imkânsızlıklar yüzünden okullarda gerek yöneticiler gerekse öğretmenler seçmeli ders uygulamasına pek sıcak bakmamakta, hem programın yapılmasında hem de amacına hizmet etmesinde çeşitli sorunlarla karşılaştığı ifade edilmektedir. Yapılan bir çalışmada öğrencilerin en fazla (% 84,5) Matematik Uygulamalarına ilişkin dersleri, ikinci olarak (% 77,5) Kur'an-ı Kerim dersini ve % 57,5 oranında da yabancı dil dersini seçtikleri görülmektedir. En az seçtikleri ders ise "Bilim Uygulamaları (% 12)" ve "Okuma Becerileri (% 12)" olmuştur (Karagözoğlu, 2015). Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini daha çok karşılaştıkları sınavlara göre belirledikleri, yani gelecek kaygısıyla seçtikleri, aslında kendi gelişimlerine katkıda bulunacak, düşünce dünyasını geliştirecek dersleri ise seçmedikleri ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü gibi, Türkiye'deki uygulamaların seçmeli derslerin programlarda yer alma amaçlarına tam olarak hizmet ettiği söylenemez. Bazı okullarda öğretmen yetersizliği, öğrenci talebinin olmayışı ya da fiziki donanımın yetersiz olması, MEB tarafından hazırlanan programlarda yer almasına rağmen, birçok seçmeli dersin açılmamasına neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar seçmeli derslerin hepsinin sayılan nedenlerden dolayı ya açılmadığı, açılanların ise çocuğun ilgi ve yeteneklerine göre değil, velilerin isteklerine göre seçmeli ders belirlendiğini göstermektedir. Söz konusu çalışmalarda gerek öğretmenler gerekse okul yöneticileri gereksiz seçmeli derslerin açılmaması gerektiğini, seçmeli dersler açılırken öğretmenlerin görüşlerinin alınması gerektiğini, okulun öğretmen ve fiziki donanım imkânlarına göre ders açılması gerektiğini ve bazı çalışmalarda da seçmeli derslerin amacına ulaşmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmalarda öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinden çok velilerin istekleri ve okulun hem fiziki hem de öğretmen kapasitesine göre ders seçimi yapıldığı ifade edilmektedir (Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Çelik, Boz, Gümüş ve Taştan, 2013; Çelik, Yurdakul, Bozgeyikli ve Gümüş, 2017; Kaya, 2013; Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014; Sağır, 2015; Pamuk ve Kiraz, 2016).

Seçmeli derslerin amacına ulaşamamasının en büyük nedenlerinden birisi okullardaki nicel yetersizlikler ve ülkenin sınav sistemi olarak görülebilir. EARGED (2008)'in 1117 öğretmen ve 434 okul yöneticisini örneklem olarak yaptığı bir çalışmada, söz konusu öğretmen ve yöneticilerin görev yaptıkları okulların % 65'inde Müzik, % 56'sında Bilgisayar ve % 51'inde resim öğretmeni bulunmamaktadır. Yine buna paralel olarak, okulların % 82'sinde resim, % 89'unda müzik odası bulunmamaktadır. Bu durum yukarıda belentilen olumsuz sonuçları yeterince açıklamaktadır. Buna karşılık seçmeli dersler konusunda olumlu görüşlerin ortaya çıktığı araştırmalar da mevcuttur. Örs ve diğerlerinin(2013) yaptığı çalışmada, eğitim yöneticilerinin; “seçmeli ders yükü öğrencilere farklı ve alternatif ders alma imkânı sağlamaktadır”, “seçmeli ders yükü, öğrencileri okulda daha fazla zaman geçirmek zorunda bırakmaktadır” ve “öğrencilerin seçmeli dersleri seçimlerinde ailelerinin daha etkili olduğu görülmektedir” ifadelerine katılıyorum düzeyinde görüş bildirmişlerdir.

Özellikle son on yıldır üzerinde önemle durulan seçmeli ders konusunun son durumunun ne olduğunu, okullardaki nicel gelişmelerin hangi boyutta olduğunu, öğrenci tercihlerinde bir değişiklik olup olmadığı, seçmeli ders tercihinde göz önünde bulundurulmuş ölçütlerdeki farklılıkları derslerin uygulayıcıları olan öğretmenlerin gözüyle gösterebilmesi açısından yapılan bu çalışmanın katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ortaokullardaki seçmeli derslerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesidir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin alan ve derslere göre seçmeli ders tercihi nasıl gerçekleşmektedir?
2. Araştırma yapılan okullardaki seçmeli ders uygulaması nasıl gerçekleşmektedir ve ders seçiminde kullanılan ölçütler nelerdir?
3. Öğretmenlerin seçmeli derslere ve derslerin uygulanmasına yönelik görüşleri nelerdir?

4. Öğretmenlerin seçmeli derslerin amaç, içerik, öğrenme-öğretme ve değerlendirme durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşleri; cinsiyet ve branşlarına göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin seçmeli dersler hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelinde yapılan betimsel bir çalışmadır. Bilindiği gibi tarama modeli, “geçmişte ve hâlen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır” (Karasar, 2014). Bu çalışmada da ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin seçmeli dersler ile ilgili görüşleri betimlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri’de görev yapan ortaokul öğretmenleri oluşturmaktadır. “Kayseri’de 2016-2017 eğitim öğretim yılında toplam 296 ortaokulda 5465 öğretmen görev yapmaktadır” (Kayseri İl Milli Eğitim İstatistikleri, 2017). Söz konusu ortaokullar içerisinde 224 ortaokulda görev yapan 4735 öğretmen araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bölge yatılı, imam hatip ve engelli ortaokullar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Çalışmanın örneklem grubunu ise tesadüfi yöntemle belirlenen toplam 358 öğretmen oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Uysal (2015) tarafından geliştirilen “Ortaokullarda Seçmeli Ders Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüş Anketi” kullanılmıştır. Anketin maddelerinin çalışmanın konusu ve amacına uygun olup olmadığının belirlenmesi için 2 program geliştirme uzmanı, 3 ölçme değerlendirme uzmanı ve 1 çocuk gelişim uzmanı olmak üzere toplam 6 kişinin görüşlerine sunulmuştur. Uz-

manlardan gelen görüşler doğrultusunda very toplama aracındaki eksiklikler giderilmiş, bazı maddelerin ifadeleri değiştirilerek sadeleştirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda maddelerde gerekli düzenlemeler yapılmış ve öğretmen anketinde 37 maddenin yer almasına karar verilmiştir. Uysal'ın yaptığı geçerlilik çalışması dışında bu araştırmada ayrı bir geçerlik çalışması yapılmaması bu araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

Araştırmanın 37 maddesi kendi içerisinde, 10 madde öğretmenlerin genel olarak seçmeli ders uygulamaları hakkındaki görüşleri, 7 madde kendi okullarındaki seçmeli ders uygulama biçimine ilişkin görüşleri ve 20 madde seçmeli derslerin öğretim programının boyutlarına (amaç, içerik, öğrenme öğretme ve değerlendirme) göre değerlendirilmesini içeren görüşler olmak üzere üç bölümde ele alınmaktadır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırmada toplanan veriler bilgisayara işlenmiş ve uygun bir istatistik programında analizleri yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde araştırmanın alt problemlerine ve modeline uygun olarak frekans, yüzde ve ortalama gibi betimsel istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin seçmeli ders tercihleri, okullardaki uygulamalar, kullanılan ölçütler ve seçmeli derslerin uygulanmasına ilişkin betimlemelerde yüzde, frekans ve ortalama gibi betimsel istatistik tekniklerinden, cinsiyet kıdem branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin betimlemelerde de ki kare testinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet ve kıdemlerine göre dağılımına Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, örneklem grubuna giren öğretmenlerin çoğunluğunun kadın (%58,7) ve 1-5 yıl arası kıdeme sahip (%43,0) öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir. 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler (%3,9) araştırmaya en az katılan öğretmen grubu olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin cinsiyet ve mesleki kıdemlerine göre dağılımı

	Mesleki Kıdem											
	1-5 Yıl		6-10 Yıl		11-15 Yıl		16-20 Yıl		21 Yıl üst		Toplam	
	f	%	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%
Cinsiyet												
Kadın	104	49,5	42	20,0	30	14,3	26	12,4	8	3,8	210	58,7
Erkek	50	33,8	50	33,8	30	20,3	12	8,1	6	4,1	148	41,3
Toplam	154	43,0	92	25,7	60	16,8	38	10,6	14	3,9	358	100,0

Araştırmanın birinci alt problemi branş ve derslere göre seçmeli ders tercihinin nasıl olduğuna ilişkindir. Ancak burada hangi dersin daha çok tercih edildiği, örneklem kapsamında derse giren öğretmenlerin seçmeli ders olarak girdikleri alana göre belirlenmiştir. Tablo 3'te araştırmada görüş bildiren öğretmenlerin girdikleri seçmeli dersler ve bu derslerin ilgili olduğu alanlara göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3. Seçmeli ders tercihlerinin alan ve derslere göre dağılımı

Seçmeli ders alanları ve tercih edilen dersler	Din, Ahlak ve Değerler		Dil ve Anlatım		Yabancı dil		Fen Bilimleri ve Matematik		Sanat ve Spor		Sosyal Bilimler	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Kur'an-ı Kerim	16	4,5									
Peygamberimizin Hayatı	2	0,6										
Okuma Becerileri			13	3,6								
Yazarlık ve Yazma Becerileri			10	2,8								
Yaşayan Diller ve Lehçeler			2	0,6								
İletişim ve Sunum Becerileri			2	0,6								
Yabancı Dil					18	5,0						
Bilim Uygulamaları							6	1,7				
Matematik Uygulamaları							184	51,4				
Bilişim												
Teknolojileri ve Yazılım							4	1,1				
Zeka Oyunları									7	2,0		
Medya Okuryazarlığı											2	0,6
Derse girmeyen öğretmen	92	(% 25,7)										
Toplam	358	(% 100)										

Tablo 3 incelendiğinde, örneklem kapsamındaki öğretmenlerin en fazla (%51,4) Matematik Uygulamaları dersine giren öğretmenler olduğu dikkat çekmektedir. Matematik dersini sırayla Yabancı dil (%5), Kur'an-ı Kerim (%4,5) ve Okuma Becerileri (%3,6) dersine giren öğretmenler izlemektedir. Tabloda öğretmenlerin girdikleri dersler incelendiğinde; MEB tarafından belirlenen 23 çeşit seçmeli dersin 12 tanesi açılabilmiş, öğrencilerin liseye geçişte ve üniversite sınavında en fazla işlerine yarayacak dersleri tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Tabloya göre, en az Peygamberimizin Hayatı (%0,6), Yaşayan Diller ve Lehçeler (% 0,6), İletişim ve Sunum Becerileri (%0,6) ve Medya Okuryazarlığı (%0,6) dersine giren öğretmenlerin dersleri tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 25,7'si de herhangi bir seçmeli derse girmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt problemi, örneklem grubundaki okullardaki seçmeli ders uygulamasının nasıl olduğu, seçmeli derslerin açılmasına kimlerin karar verdiği ve kullanılan ölçütlerin ne olduğuna ilişkindir. Araştırma kapsamındaki okullarda seçmeli dersleri kimlerin belirlediğine ilişkin veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Seçmeli derslerin açılmasında etkili olan bireyler ve kullanılan ölçütler

Seçmeli dersin açılmasını belirleyenler	f	%	Ölçütler	f
Okul İdaresi	138	38,5	Öğretmenlerin istekleri	59
Öğretmenler kurulu	6	1,7	Öğrencilerin istekleri	157
Veliler	16	4,5		
Öğrenciler	22	6,1		
Okul İdaresi, Öğrenciler ve Veliler	75	20,9	Derse girecek öğretmenin olması	119
Okul İdaresi ve Veliler	10	2,8		
Okul İdaresi ve Öğrenciler	30	8,4	Velilerin istekleri	115
Veliler ve Öğrenciler	24	6,7		
Öğretmenler Kurulu ve Öğrenciler	6	1,7	Okulun fiziksel olanakları	134
Okul İdaresi ve Öğretmenler Kurulu	31	8,7		
Toplam	358	100,0	Okul yönetiminin istekleri	13

Seçmeli dersler öğrencileri daha çok hedef, ilgi ve istek ve yetenekleri doğrultusunda geliştirmek amacıyla programlara konmuştur. Ancak

Tablo 4 incelendiğinde, okullarımızda seçmeli derslerin üçte birinden fazlasının (%38,5) okul idaresi tarafından belirlendiği görülmektedir. Bu orana %8,7 okul idaresi ve öğretmen, % 1,7 öğretmenler kurulu ve %2,8 okul idaresi ve velilerin katkısı düşünüldüğünde, toplamda öğrencilerin belirlemesi gereken seçmeli ders tercihini %51,7 oranında öğrenci dışındaki kişiler belirlemektedir. Öğrencilerin sadece %6,1'i derslerini kendileri seçmekte, %20,9'u okul idaresi ve aileleriyle birlikte belirlemektedir. Ailelerine danışarak seçmeli ders tercihini yapan öğrenci ise %6,7 civarındadır. Bu tabloya göre programa seçmeli ders koyma hedefinin % 50 dolaylarında gerçekleştirildiği görülmektedir.

Öğretmenlere seçmeli ders belirlerken hangi ölçütlerin kullanıldığı sorulduğunda; öğretmenler en fazla (157) öğrencilerin isteklerinin ölçüt alındığını vurgulamışlardır. Okulun fiziksel olanaklarının belirleyici etken olduğunu söyleyen öğretmen sayısı 134'tür. Bunu sırayla derse girecek öğretmenin olması (119) ve veli istekleri (115) izlemektedir. Seçmeli ders açılmasında en az dikkate alınan konu ise okul yönetiminin istekleri (13) olmuştur.

Araştırmanın üçüncü alt problemi, öğretmenlerin genel olarak seçmeli ders uygulaması ve bu derslerin uygulama biçimlerine ilişkin ne düşündükleri ile ilgilidir. Tablo 5'te öğretmenlerin genel anlamda seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşlerine ait veriler yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin genel görüşleri

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		$\bar{X}$
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
3	Seçmeli ders uygulamasını gerekli buluyorum.	100	27,9	34	9,5	40	11,2	70	19,6	114	31,8	3,18
4	Seçmeli ders uygulamasını faydalı buluyorum.	96	26,8	52	14,5	48	13,4	70	19,6	92	25,7	3,03
5	Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur.	28	7,8	10	2,8	32	8,9	42	11,7	246	68,7	4,31

6	Girdiğim seçmeli dersle ilgili hizmet içi seminere ihtiyaç duymaktayım.	158	44,1	44	12,3	68	19	32	8,9	56	15,7	2,4
13	Seçmeli dersler öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmaktadır.	148	41,3	68	19	74	20,7	38	10,6	30	8,4	2,26
14	Seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir.	108	30,2	50	14	82	22,9	74	20,7	44	12,3	2,71
15	Seçmeli dersler öğrencilerin meslek seçimine katkıda bulunmaktadır.	142	39,7	54	15,1	66	18,4	62	17,3	34	9,5	2,42
16	Seçmeli dersler öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunmaktadır.	94	26,3	54	15,1	72	20,1	80	22,3	58	16,2	2,87
33	Öğrenciler seçmeli derslerde eğleniyorlar.	68	19	38	10,6	110	30,7	70	19,6	72	20,1	3,11
36	Seçmeli derslerde öğrenciler devamsızlık yapıyor.	134	37,4	62	17,3	64	17,9	46	12,8	52	14,5	2,5

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin en fazla (Katılıyorum + Tamamen katılıyorum=%80,4) girdikleri derslerin branşlarına uygun olduğunu belirtmişlerdir. Yine tablodaki verilere göre öğretmenlerin % 10'undan fazlasının branşına uygun derse girmediği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin % 8,9'u bu maddeye kararsızım şeklinde cevap vermemişlerdir. Öğretmenlerin girdikleri derslerin branşlarına uyup uymadığı konusunda kararsız kalmaları pek mümkün görülmediğinden, bu öğretmenlerin herhangi bir seçmeli derse girmeyen öğretmenler olduğu düşünülebilir. Öğretmenlerin yarısından fazlası (%51,4) seçmeli ders uygulamasını gerekli görmekte (Madde 3), %45,3'ü de faydalı bulduklarını (Madde 4) ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerin gerekli olmadığını (%37,4), kesinlikle faydalı bulmadığını (%41,3) belirten öğretmen de azımsanamayacak kadar fazladır.

Seçmeli derslerin programlara konulmasının en önemli amaçlarından biri, bireysel farklılıkları belirleyerek, öğrencileri ilgi ve yeteneklerine

göre uygun mesleklere yönlendirmektir. Ancak öğretmenlerin %60,3'ü, seçmeli derslerin bireysel farklılıkları oraya çıkarmadığını (Madde 13), %54,8'i de öğrencilerin meslek seçimine katkıda bulunmadığını (Madde 15) ifade etmiştir. Girdiği derslerde hizmet içi eğitime ihtiyaç duyan (Madde 6) öğretmen oranı ise sadece %24,7'de kalmıştır.

Tablo 6'da ise okullardaki seçmeli ders uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerine ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 6. Öğretmenlerin okullarındaki seçmeli ders uygulanmasına ilişkin görüşleri

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		$\bar{X}$		
		f	%	f	%	f	%	f	%			
1	Okulumuzda seçmeli dersler etkili bir şekilde uygulanmaktadır.	74	20,7	46	12,8	100	27,9	80	22,3	58	16,2	3,01
7	Öğrencilere sunulan seçmeli ders türü yeterlidir.	76	21,2	34	9,5	90	25,1	66	18,4	92	25,7	3,18
8	Seçmeli ders seçimlerinden önce öğrencilere dersler tanıtılmaktadır.	140	39,1	60	16,8	46	12,8	38	10,6	74	20,7	2,57
9	Okulumuzda açılacak seçmeli dersler velilere duyurulmaktadır.	76	21,2	42	11,7	48	13,4	72	20,1	120	33,5	3,33
10	Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçmektedirler.	148	41,3	86	24	44	12,3	36	10,1	44	12,3	2,28
11	Öğrencilerin ders seçiminde veliler etkili olmaktadır.	86	24	30	8,4	68	19	74	20,7	100	27,9	3,2
12	Öğrenciler ders seçerken okulun rehberlik servisinden yardım almaktadırlar.	190	53,1	62	17,3	64	17,9	20	5,6	22	6,1	1,94

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin yarısından fazlasının (%53,6) okullarında açılan derslerin velilere duyurulduğunu (Madde 9) ifade etmektedir. Öğrenci velisine hangi seçmeli derslerin açılacağını duyurulup duyurulmadığını bilmeyen öğretmen oranı ise % 13,4'tür. Öğretmenlerin yarıya yakını (%53,6), öğrencilerin ders seçiminde velilerin etkili olduğunu (Madde 11) düşünmektedir. Öğrencilere sunulan seçmeli ders türünün yeterli (Madde 7) olduğu konusunda öğretmenler bölünmüş durumda; öğretmenlerin %32,4'ü "kesinlikle katılmıyorum ya da katılmıyorum", %25,1'i "kararsızım" ve %44,1'i de "katılıyorum ya da tamamen katılıyorum" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Okullarda seçmeli ders konusunda öğrencilere katkı sağlaması beklenen bir başka birim de rehberlik birimidir. Ancak öğretmenlerin %70,4'ü öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini belirlemek için söz konusu birimden yararlanmadıklarını (Madde 12) düşünmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerine göre ders seçmediklerini (Madde 10) ifade eden öğretmen oranı %65,3 bulunmuştur. Öğretmenlerin sadece %22,4'ü öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda tercih yaptıklarını düşünmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine bağlı olarak öğretmenlere girdikleri seçmeli derslerin amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda (Tablo 7) öğretmenlerin seçmeli derslerin öğretim programlarına ilişkin görüşlerine ait veriler yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin seçmeli derslerin amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum		$\bar{X}$
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
2	Seçmeli dersler amaçlarına uygun olarak işlenmektedir.	72	20,1	62	17,3	112	31,3	72	20,1	40	11,2	2,85

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

17	Seçmeli dersler zorunlu derslere takviye dersi gibi işlenmektedir.	22	6,1	20	5,6	48	13,4	98	27,4	170	47,5	4,05
18	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programını yeterli buluyorum.	88	24,6	60	16,8	106	29,6	52	14,5	52	14,5	2,78
19	Seçmeli derslerin amaçlarına derslerin öğretim programında yer verilmiştir.	44	12,3	60	16,8	124	34,6	90	25,1	40	11,2	3,06
20	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programında yer alan kazanımları açık ve anlaşılır buluyorum.	72	20,1	60	16,8	118	33	62	17,3	46	12,8	2,86
21	Girdiğim seçmeli dersin öğretim materyalini/kitabını yeterli buluyorum.	186	52	72	20,1	62	17,3	26	7,3	12	3,4	1,9
22	Seçmeli derslerin içerikleri günceldir.	94	26,3	66	18,4	136	38	40	11,2	22	6,1	2,53
23	Girdiğim seçmeli dersin içeriğine uygun kaynak bulmakta zorluk çekiyorum.	46	12,8	42	11,7	58	16,2	94	26,3	118	33	3,55
24	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslere paralel olarak hazırlanmıştır.	30	8,4	24	6,7	106	29,6	116	32,4	82	22,9	3,55
25	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslerin içerikleri ile örtüşmektedir.	30	8,4	26	7,3	100	27,9	118	33	84	23,5	3,56
26	Seçmeli derslerin etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutları azaltılmalıdır.	20	5,6	14	3,9	40	11,2	48	13,4	236	65,9	4,3
27	Seçmeli derslerin işlenebilmesi için okulun fiziksel olanakları (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) yeterlidir.	146	40,8	58	16,2	68	19	28	7,8	58	16,2	2,43

28	Seçmeli derslerin işlendiği mekânlar etkili bir şekilde kullanılmaktadır.	106	29,6	70	19,6	110	30,7	42	11,7	30	8,4	2,5
29	Seçmeli dersler için gerekli araç gereç okulumuzda bulunmaktadır.	134	37,4	68	19	94	26,3	38	10,6	24	6,7	2,3
30	Seçmeli ders öncesi hazırlıklarım uzun sürüyor.	60	16,8	74	20,7	112	31,3	60	16,8	52	14,5	2,92
31	Seçmeli dersleri işlerken farklı yöntem ve tekniklerden faydalaniyorum.	40	11,2	44	12,3	118	33	102	28,5	54	15,1	3,24
32	Seçmeli dersleri işlerken görsel/işitsel materyal kullanıyorum.	32	8,9	38	10,6	112	31,3	102	28,5	74	20,7	3,41
34	Seçmeli derslerde öğrencilerin başarıları not ile değerlendirilmelidir.	126	35,2	34	9,5	60	16,8	56	15,6	82	22,9	2,82
35	Seçmeli derslerin not ile değerlendirilmeye başlaması ile öğrenciler bu dersleri daha ciddiye aldılar.	80	22,3	30	8,4	44	12,3	86	24	118	33	3,37
37	Girdiğim seçmeli derste farklı ölçme değerlendirme yöntemleri kullanıyorum.	62	17,3	54	15,1	112	31,3	92	25,7	38	10,6	2,97

Tablo 7'deki veriler incelendiğinde, öğretmenlerin seçmeli derslerin okullarında işlenmesi sürecindeki karşılaşılan durumlara ilişkin görüşlerine ait veriler yer almaktadır. Buna göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%79,3) sınıfların kalabalık olmasından (Madde 26) şikâyetçi olmaktadır. Sadece öğretmenlerin % 9,5'i sınıfların kalabalık olmadığını düşünmektedir, bu durumda araştırma kapsamındaki okulların çoğunluğunda sınıfların kalabalık olduğu ortaya çıkmıştır. Yine öğretmenlerin önemli bir bölümü (%59,3) girdikleri seçmeli derslerin içeriğine uygun kaynak bulmakta zorlandıklarını (Madde 23), %57'si ise, seçmeli derslerin not ile değerlendirilmesinin (Madde 35), öğrencilerin dersleri

daha ciddiye almaları sonucunu doğurduğunu ifade etmişlerdir. Ancak öğrencilerin üçte biri (%30,7) dersleri ciddiye aldığı konusunda aynı görüşte olmadıkları görülmektedir. Bu bölümün belki de en önemli bulgularından birisi, öğretmenlerin yarısından fazlasının (%56,5) bazı seçmeli derslerin içerikleri ile zorunlu derslerin içeriklerinin örtüştüğü (Madde 25) görüşünü bildirmeleridir. Anketin 24. maddesi de aynı görüşü destekler nitelikte bulunmuştur. Bu durumda ortaya öğrencinin seçmeli dersleri ilgi alanlarına göre mi yoksa önemli gördükleri dersleri tekrar etmek amacıyla mı seçtikleri sorusu akla gelmektedir.

Öğretmenlerin önemli bir bölümü (%72,1) girdikleri seçmeli derslerin öğretim araçlarını / materyallerini yeterli bulmadıklarını (Madde 21) ifade etmişlerdir. Bu görüşü aynı zamanda 29. maddede belirtilen “okulumuzda seçmeli derslerle ilgili yeterli araç gereç bulunmaktadır” görüşüne katılmayan öğretmenler de (%56,4) desteklemektedir. Seçmeli dersler için okullardaki donanımın yetersiz olduğu (%57), bu derslerin işlendiği mekânların ekili bir şekilde kullanılmadığı (%49,2), seçmeli derslerin yeterince güncel olmadığı (%44,7) ve seçmeli derslerde öğrenci başarısının not ile değerlendirilmemesi gerektiği (%44,7) konuları öğretmenlerin önemli bir bölümünün öğretim süreci ile ilgili ifade ettikleri konulardır.

Araştırmanın son alt problemi, okullarımızdaki seçmeli derslere ilişkin öğretmen görüşlerinin, onların cinsiyet, kıdem ve girdikleri ders alanlarına göre farklılıklarına ilişkindir. Tablo 8’de seçmeli ders uygulamasına ilişkin öğretmenlerin genel, uygulama ve sürece ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık durumlarına ait Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır. Değişkenler arasında ilişkiye bakılan Ki-Kare testlerinde sadece anlamlı farklılık gösteren maddeler ele alınmıştır.

Tablo 8. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Cinsiyet	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		X ²
				f	%	f	%	f	%	
3	Seçmeli ders uygulamasını gerekli buluyorum.	Genel	E	42	28,4	18	12,2	88	59,5	0,01
			K	92	43,8	22	10,5	96	45,7	
4	Seçmeli ders uygulamasını faydalı buluyorum.	Genel	E	46	31,1	22	14,9	80	54,1	0,00
			K	102	48,6	26	12,4	82	39,0	
5	Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur.	Genel	E	20	13,5	18	12,2	110	74,3	0,05
			K	18	8,6	14	6,7	178	84,8	
14	Seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir.	Genel	E	66	44,6	22	14,9	60	40,5	0,00
			K	92	43,8	60	28,6	58	27,6	
7	Öğrencilere sunulan seçmeli ders türü yeterlidir.	Uyg	E	44	29,7	28	18,9	76	51,4	0,03
			K	66	31,4	62	29,5	82	39,0	
9	Okulumuzda açılacak seçmeli dersler velilere duyurulmaktadır.	Uyg	E	56	37,8	24	16,2	68	45,9	0,05
			K	62	29,5	24	11,4	124	59,0	
11	Öğrencilerin ders seçiminde veliler etkili olmaktadır.	Uyg	E	64	43,2	26	17,6	58	39,2	0,00
			K	52	24,8	42	20,0	116	55,2	
27	Seçmeli derslerin işlenebilmesi için okulun fiziksel olanakları (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) yeterlidir.	Süreç	E	80	54,1	20	13,5	48	32,4	0,00
			K	124	59,0	48	22,9	38	18,1	
28	Seçmeli derslerin işlendiği mekânlar etkili bir şekilde kullanılmaktadır.	Süreç	E	60	40,5	44	29,7	44	29,7	0,00
			K	116	55,2	66	31,4	28	13,3	
29	Seçmeli dersler için gerekli araç gereç okulumuzda bulunmaktadır.	Süreç	E	80	54,1	30	20,3	38	25,7	0,00
			K	122	58,1	64	30,5	24	11,4	
31	Seçmeli dersleri işlerken farklı yöntem ve tekniklerden faydalanıyorum.	Süreç	E	24	16,2	54	36,5	70	47,3	0,03
			K	60	28,6	64	30,5	86	41,0	
34	Seçmeli derslerde öğrencilerin başarısı not ile değerlendirilmelidir.	Süreç	E	78	52,7	14	9,5	56	37,8	0,00
			K	82	39,0	46	21,9	82	39,0	

p<,05

Tablo 8 incelendiğinde, seçmeli ders uygulamasına ilişkin toplamda 10 maddede özetlenmeye çalışılan öğretmen görüşlerinin 4 tanesinde öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılık görülmektedir. Seçmeli dersleri gerekli ve yararlı bulan erkek öğretmenlerin oranı (%59,5; %54,1) kadın öğretmenlerden fazla bulunmuştur. Erkek öğretmenlerin sadece % 28,4'ü seçmeli ders uygulamasını gerekli bulmazken, bu oran kadın öğretmenlerde %43,8 olarak ortaya çıkmıştır. Girdiğim seçmeli ders branşına uygundur diyen kadın öğretmen oranı (%84,8) erkek öğretmen oranından (%74,3) daha yüksek bulunmuştur. Bu da erkek öğretmenlerin branşının dışında da seçmeli derslere girdiğini göstermektedir. Seçmeli dersler konusunda kadın öğretmenlerin çok iyimser olmadığını 14. maddede belirtilen “*seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir*” görüşünde de görülmektedir. Kadın öğretmenlerin sadece %27,6'sı seçmeli derslerin söz konusu katkısı olduğunu düşünürken, bu oran erkek öğretmenlerde %40,5'e ulaşmaktadır.

Öğretmenlerin çalıştıkları okullarındaki uygulama ile ilgili görüşleri toplam 7 maddede sorulmuş ve söz konusu 7 maddenin üçünde öğretmenlerin birbirlerinden farklı düşündükleri ortaya çıkmıştır. Okullarında açılan seçmeli derslerin türlerinin yeterli olduğunu ifade eden erkek öğretmen oranı (%51,4) kadın öğretmenlerden (%39,0) daha fazla bulunmuştur. Kadın öğretmenlerin üçte birinin bu konuda kararsız (%29,5) kaldıkları görülmektedir. Kadın öğretmenlerin %59,0'ı açılacak seçmeli derslerin velilere duyurulduğu, erkek öğretmenlerin ise %37,8'inin velilere duyurulmadığı görüşünde oldukları ortaya çıkmıştır. Yine kadın öğretmenlerin yarısından fazlası (%55,2) açılacak derslerin velilere duyurulduğunu ifade etmiş, buna karşılık erkek öğretmenlerin %37,8'i velilere bu derslerin duyurulmadığını söylemişlerdir.

Seçmeli derslerin öğretim programlarına, yani dersin işlenme sürecine ilişkin öğretmenlere toplamda 20 soru sorulmuş, ancak sadece 5 tanesinde öğretmenlerin görüşleri arasında farklılık ortaya çıkmıştır. Okulların fiziksel olanakları konusunda öğretmenlerin yarısından fazlası olumsuz bir tablo ortaya koymuştur. Kadın öğretmenlerin %59,0'ı erkek öğretmenlerin ise %54,1'i okullarında müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb. fiziksel koşulların yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yine bunu destekler biçimde 29. maddede belirtilen ders araç gereci konusunda da, kadın öğretmenlerin %58,1'i ile erkek öğretmenle-

rin %54,1'i yetersizlikten bahsetmektedirler. Diğer maddelere de bakıldığında, kadın öğretmenlerin seçmeli derslerin uygulanma sürecinde erkeklerden daha kötümser düşündüğü görülmektedir. Erkek öğretmenler seçmeli dersleri işlerken daha farklı yöntemlerden yararlandıklarını (%47,3) belirtirken, kadın öğretmenlerin %28,6'sı farklı yöntemler kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci performansını seçmeli derslerde de not ile değerlendirme görüşünü erkek öğretmenlerin %52,7'si desteklerken, kadın öğretmenlerin %39,0'ı nottan yana görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin seçmeli ders konusundaki görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıklarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan Ki-Kare testi bulguları Tablo 9'da yer almaktadır. Tablo 9, öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin genel görüşleri (9-A), okullarındaki uygulama ile ilgili görüşleri (9-B) ve süreç boyutuna ilişkin görüşleri (9-C) olmak üzere 3 bölüme ayrılmıştır. Aşağıdaki tabloda (9-A) öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına genel olarak nasıl baktıklarını içeren veriler yer almaktadır.

Tablo 9-A. Öğretmenlerin seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Alan	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		
				f	%	f	%	f	%	
3	Seçmeli ders uygulamasını gerekli buluyorum.	Genel	SDY	28	30,4	14	15,2	50	54,3	0,01
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
			DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0	
			YD	2	11,1	0	0,0	16	88,9	
			FBM	82	42,3	18	9,3	94	48,5	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
4	Seçmeli ders uygulamasını faydalı buluyorum.	Genel	SDY	40	43,5	12	13,0	40	43,5	0,00
			DAD	2	11,1	2	11,1	14	77,8	
			DA	11	40,7	4	14,8	12	44,4	

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

		YD	4	22,2	0	0,0	14	77,8		
		FBM	86	44,3	28	14,4	80	41,2		
		SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6		
		SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0		
		SDY	28	30,4	18	19,6	46	50,0		
		DAD	6	33,3	2	11,1	10	55,6		
		DA	1	3,7	0	0,0	26	96,3		
5	Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur.	Genel	YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	0,00
			FBM	2	1,0	12	6,2	180	92,8	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
			SDY	32	34,8	18	19,6	42	45,7	
			DAD	12	66,7	4	22,2	2	11,1	
			DA	13	48,1	6	22,2	8	29,6	
6	Girdiğim seçmeli dersle ilgili hizmet içi seminere ihtiyaç duymaktayım.	Genel	YD	18	100,0	0	0,0	0	0,0	0,00
			FBM	120	61,9	40	20,6	34	17,5	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	46	50,0	24	26,1	22	23,9	
			DAD	12	66,7	4	22,2	2	11,1	
			DA	13	48,1	4	14,8	10	37,0	
13	Seçmeli dersler öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmaktadır.	Genel	YD	12	66,7	2	11,1	4	22,2	0,13
			FBM	126	64,9	40	20,6	28	14,4	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	32	34,8	20	21,7	40	43,5	
			DAD	8	44,4	6	33,3	4	22,2	
			DA	7	25,9	6	22,2	14	51,9	
14	Seçmeli dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirmektedir.	Genel	YD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	0,05
			FBM	98	50,5	46	23,7	50	25,8	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
15	Seçmeli dersler öğrencilerin meslek	Genel	SDY	40	43,5	12	13,0	40	43,5	0,00
			DAD	12	66,7	6	33,3	0	0,0	

	seçimine katkıda bulunmaktadır.		DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0	
			YD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			FBM	118	60,8	38	19,6	38	19,6	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	36	39,1	16	17,4	40	43,5	
			DAD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	
16	Seçmeli dersler öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunmaktadır.	Genel	DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4	0,05
			YD	2	11,1	4	22,2	12	66,7	
			FBM	90	46,4	42	21,6	62	32,0	
			SS	3	42,9	0	0,0	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	26	28,3	34	37,0	32	34,8	
			DAD	4	22,2	6	33,3	8	44,4	
33	Öğrenciler seçmeli derslerde eğleniyorlar.	Genel	DA	7	25,9	10	37,0	10	37,0	0,03
			YD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	
			FBM	66	34,0	54	27,8	74	38,1	
			SS	1	14,3	2	28,6	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	42	45,7	22	23,9	28	30,4	
			DAD	12	66,7	6	33,3	0	0,0	
36	Seçmeli derslerde öğrenciler devamsızlık yapıyor.	Genel	DA	10	37,0	9	33,3	8	29,6	0,00
			YD	16	88,9	0	0,0	2	11,1	
			FBM	114	58,8	24	12,4	56	28,9	
			SS	2	28,6	3	42,9	2	28,6	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	

SDY: Seçmeli dersi yok; DAD: Din, Ahlak ve Değer; DA: Dil ve Anlatım; YD: Yabancı Dil; FBM: Fen Bilimleri ve Matematik; SS: Sanat ve Spor; SB: Sosyal Bilimler

Tablo 9-A incelendiğinde, sadece bir madde (*Seçmeli dersler öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmaktadır.*) hariç diğer tüm maddelerde öğretmenlerin seçmeli ders uygulaması hakkındaki görüşleri birbirinden farklılaşmaktadır. Herhangi bir seçmeli derse girmeyen öğretmenlerin yaklaşık üçte biri ya da daha fazlası ankette verilen maddelere katılmadıklarını belirtmişlerdir. Yabancı dil (%88,9), Din, Ahlak ve Değer (%66,7) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%48,5) alanlarındaki öğretmen-

lerin önemli bir bölümünün seçmeli ders uygulamasını gerekli buldukları (Madde 3), buna karşılık Sosyal Bilimler (%100), Sanat ve Spor (%71,4) ve Dil ve Anlatım (%40,7) alanlarında seçmeli dersleri yürüten öğretmenlerin seçmeli derslerin gereğine yeterince inandırdıkları ortaya çıkmıştır. Fen Bilimleri ve Matematik alanlarında seçmeli dersleri yürüten öğretmenlerin yarıya yakının da (42,3) seçmeli ders uygulamasını gerekli görmedikleri görülmektedir. Seçmeli dersleri faydalı bulma durumu da üçüncü maddedeki oranlarla paralellik göstermiştir. *“Girdiğim seçmeli ders branşıma uygundur. (Madde 5)”* seçeneğine öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu *“katılıyorum”* cevabını vermişlerdir. Ancak herhangi bir seçmeli derse girmeyen öğretmenler (% 30,4) ile Din, Ahlak ve Değer (%33,3) alanındaki seçmeli dersleri yürüten öğretmenler bu maddeyi *“katılmıyorum”* şeklinde işaretleyerek, gruplar arası farka neden olmuşlardır.

Araştırma kapsamındaki öğretmenler kendilerini oldukça yeterli bulmakta ve girdikleri seçmeli derslerle ilgili olarak hizmet içi seminerlere ihtiyaç duymamaktadırlar. Yine bu maddeye paralel olarak öğretmenlerin büyük bir bölümü seçmeli derslerin öğrencilerin bireysel farklılıklarını öne çıkarmadığını düşünmektedirler. Sadece Dil ve Anlatım (%37,0) ile Sanat ve Spor alanlarındaki öğretmenlerin bir kısmı (%28,6) farklı yönde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler seçmeli derslerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirdiği konusunda birbirlerinden farklı düşünmektedirler. Aynı alandaki öğretmenlerin bir yarısı derslerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirdiğini belirtirken, diğer yarısı ters yönde görüşlerini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin bir bölümü (%20-30) de bu konuda kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Seçmeli derslerin öğrencilerin meslek seçimine katkısı olup olmadığı konusunda da olumsuz düşünen öğretmen oranı olumlu düşünenlerden daha fazla ortaya çıkmıştır. Özellikle Din, Ahlak ve Değer (%66,7), Fen Bilimleri ve Matematik (%60,8) ve Yabancı Dil alanlarında seçmeli derse giren öğretmenler seçmeli derslerin öğrencilerin meslek seçimine etki etmediğini ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerin öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunması konusunda da öğretmenler ikiye bölünmüş durumdadır. Sadece Yabancı Dil alanında seçmeli derslere giren öğretmenlerin üçte ikisi (%66,7), derslerin öğrencilerin genel kültürüne katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Yine yabancı dil der-

sine giren öğretmenler (%77,8) Sanat ve Spor alanında derse giren öğretmenler (%57,1), öğrencilerin derslerde eğlendiklerini belirtmekte, buna karşılık Sosyal Bilimler (% 100), Fen Bilimleri ve Matematik (%34,0) ile Dil ve Anlatım (%25,9) alanlarında seçmeli derslere giren öğretmenler bu görüşe katılmadıklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin derslere devamı konusunda öğretmenlerin çoğu olumlu görüş bildirmişler, sadece Sosyal Bilimler (%100), Dil ve Anlatım (%29,6), Fen Bilimleri ve Matematik (%28,9) ile Sanat ve Spor (%28,6) alanlarında derse giren öğretmenlerin bir bölümü öğrencilerin devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 9-B) öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerine ait Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır.

Tablo 10-B. Öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Katılmıyorum				Kararsızım				
			Alan	f	%	f	%	f	%		
1	Okulumuzda seçmeli dersler etkili bir şekilde uygulanmaktadır.	Uyg	SDY	46	50,0	32	34,8	14	15,2	0,00	
			DAD	0	0,0	4	22,2	14	77,8		
			DA	7	25,9	14	51,9	6	22,2		
			YD	8	44,4	2	11,1	8	44,4		
			FBM	56	28,9	44	22,7	94	48,5		
			SS	1	14,3	4	57,1	2	28,6		
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0		
7	Öğrencilere sunulan seçmeli ders türü yeterlidir.	Uyg	SDY	40	43,5	18	19,6	34	37,0	0,00	
			DAD	2	11,1	6	33,3	10	55,6		
			DA	14	51,9	9	33,3	4	14,8		
			YD	8	44,4	4	22,2	6	33,3		
			FBM	46	23,7	48	24,7	100	51,5		
			SS	0	0,0	3	42,9	4	57,1		

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

8	Seçmeli ders seçimlerinden önce öğrencilere dersler tanıtılmaktadır.	Uyg	SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0,00
			SDY	66	71,7	2	2,2	24	26,1	
			DAD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			DA	17	63,0	4	14,8	6	22,2	
			YD	10	55,6	0	0,0	8	44,4	
			FBM	92	47,4	38	19,6	64	33,0	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
9	Okulumuzda açılacak seçmeli dersler velilere duyurulmaktadır.	Uyg	SDY	44	47,8	12	13,0	36	39,1	0,00
			DAD	6	33,3	6	33,3	6	33,3	
			DA	8	29,6	8	29,6	11	40,7	
			YD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	
			FBM	44	27,7	22	11,3	128	66,0	
			SS	2	28,6	0	0,0	5	71,4	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	64	69,6	8	8,7	20	21,7	
10	Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçmektedirler.	Uyg	DAD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	0,27
			DA	17	63,0	4	14,8	6	22,2	
			YD	16	88,9	0	0,0	2	11,1	
			FBM	120	61,9	30	15,5	44	22,7	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	44	47,8	16	17,4	32	34,8	
			DAD	4	22,2	10	55,6	4	22,2	
11	Öğrencilerin ders seçiminde veliler etkili olmaktadır.	Uyg	DA	10	37,0	8	29,6	9	33,3	0,00
			YD	14	77,8	0	0,0	4	22,2	
			FBM	42	21,6	34	17,5	118	60,8	
			SS	0	0,0	0	0,0	7	100,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	68	73,9	12	13,0	12	13,0	
			DAD	16	88,9	2	11,1	0	0,0	
			DA	21	77,8	4	14,8	2	7,4	
12	Öğrenciler ders seçerken okulun rehberlik servisinden yardım almaktadırlar.	Uyg	YD	16	88,9	2	11,1	0	0,0	0,00
			DA	21	77,8	4	14,8	2	7,4	
			DAD	16	88,9	2	11,1	0	0,0	
			SDY	68	73,9	12	13,0	12	13,0	

FBM	126	64,9	44	22,7	24	12,4
SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6
SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0

SDY: Seçmeli dersi yok; DAD: Din, Ahlak ve Değer; DA: Dil ve Anlatım; YD: Yabancı Dil; FBM: Fen Bilimleri ve Matematik; SS: Sanat ve Spor; SB: Sosyal Bilimler

Tablo 9-B incelendiğinde, öncelikli olarak öğretmenlerin sadece “Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçmektedirler.” konusunda benzer görüşleri savundukları dikkat çekmektedir. Öğretmenler hangi alandan olurlarsa olsunlar, seçmeli dersleri öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçmediklerini ifade etmişlerdir. Çalıştıkları okulda seçmeli derslerin etkili bir şekilde uygulandığını belirten öğretmenler en fazla Din, Ahlak ve Değer (%77,8) alanında derse giren öğretmenler olmuştur. Bu alanı sırayla Fen Bilimleri ve Matematik (%48,5) ile Yabancı Dil (%44,4) alanlarında derse giren öğretmenler izlemiştir. Buna karşılık Dil ve Anlatım alanında derse giren öğretmenlerin yarısından fazlasının (%51,9) bu konuda “kararsız” kaldığı görülmektedir.

Dil ve Anlatım (%51,9) ile Yabancı Dil (%44,4) alanlarında derse giren öğretmenler okullarındaki seçmeli ders türlerinin yetersiz olduğunu bildirmelerine karşılık, Sanat ve Spor (%57,1), Din, Ahlak ve Değer (%55,6), Fen Bilimleri ve Matematik (%51,5) alanlarında derse giren öğretmenler seçmeli ders türünün yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Altı alanın beşinde öğretmenlerin yarısından fazlası, ders seçimlerinden önce seçmeli derslerin öğrencilere tanıtılmadığını belirtmişler, sadece Sosyal Bilimler alanından araştırmaya katılan iki öğretmen farklı yönde görüş bildirmişlerdir. Açılacak seçmeli derslerin velilere duyurulması konusunda da öğretmenler ikiye bölünmüşlerdir. Örneğin Sanat ve Spor (%71,4) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%66,0) alanlarındaki öğretmenler, seçmeli derslerin velilere daha önceden duyurulduğunu, ama buna karşılık Sosyal Bilimler (%100) ve Yabancı Dil (%66,7) alanlarındaki öğretmenler velilere daha önce hangi seçmeli derslerin açılacağını bildirilmediğini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin ders seçiminde velilerin etkili olduğunu bildiren öğretmenler daha çok Sanat ve Spor (%100) ve Fen Bilimleri ve Matematik (%60,8) alanlarında derse giren öğretmenler olmuştur. Sosyal Bilimler (%100) ve Yabancı Dil (%77,8) alanlarında seçmeli dersleri yürüten

öğretmenler ise velilerin ders seçiminde etkili olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, öğrencilerin ders seçerken okulun rehberlik servisinden yardım almadıklarını belirtmiş, ancak Sosyal Bilimler (%100), Sanat ve Spor (%28,6) ve Fen Bilimleri ve Matematik (%12,4) alanlarındaki öğretmenlerin bir kısmı öğrencilerin rehberlik biriminden bu anlamda yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Aşağıdaki tabloda öğrencilerin kendi yürüttükleri seçmeli derslerin öğretim sürecine ilişkin görüşlerine ait Ki-Kare testi bulguları yer almaktadır.

Tablo 11-C. Öğretmenlerin yürüttükleri seçmeli ders öğretim sürecine ilişkin görüşlerinin kıdemlerine göre farklılıkları

Madde	ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ	Boyut	Alan		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		
			f	%	f	%	f	%	f	%	
2	Seçmeli dersler amaçlarına uygun olarak işlenmektedir.	Süreç	SDY	52	56,5	24	26,1	16	17,4	0,00	
			DAD	2	11,1	4	22,2	12	66,7		
			DA	6	22,2	13	48,1	8	29,6		
			YD	4	22,2	6	33,3	8	44,4		
			FBM	68	35,1	62	32,0	64	33,0		
			SS	0	0,0	3	42,9	4	57,1		
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0		
17	Seçmeli dersler zorunlu derslere takviye dersi gibi işlenmektedir.	Süreç	SDY	16	17,4	16	17,4	60	65,2	0,00	
			DAD	2	11,1	0	0,0	16	88,9		
			DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4		
			YD	2	11,1	4	22,2	12	66,7		
			FBM	14	7,2	18	9,3	162	83,5		
			SS	1	14,3	2	28,6	4	57,1		
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
18	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programını yeterli buluyorum.	Süreç	SDY	38	41,3	38	41,3	16	17,4	0,00	
			DAD	10	55,6	4	22,2	4	22,2		
			DA	7	25,9	6	22,2	14	51,9		
			YD	2	11,1	4	22,2	12	66,7		
			FBM	84	43,3	54	27,8	56	28,9		
			SS	7	100,0	0	0,0	0	0,0		
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
19	Seçmeli derslerin amaçlarına derslerin öğretim programında yer verilmiştir.	Süreç	SDY	24	26,1	44	47,8	24	26,1	0,03	
			DAD	4	22,2	6	33,3	8	44,4		
			DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0		
			YD	4	22,2	4	22,2	10	55,6		
			FBM	58	29,9	60	30,9	76	39,2		

		SS	3	42,9	4	57,1	0	0,0		
		SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0		
		SDY	30	32,6	36	39,1	26	28,3		
		DAD	8	44,4	4	22,2	6	33,3		
20	Girdiğim seçmeli dersin öğretim programında yer alan kazanımları açık ve anlaşılır buluyorum.	Süreç	DA	11	40,7	4	14,8	12	44,4	
			YD	4	22,2	2	22,2	10	55,6	0,07
			FBM	74	38,1	66	34,0	54	27,8	
			SS	3	42,9	4	57,1	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	56	60,9	24	26,1	12	13,0	
			DAD	14	77,8	0	0,0	4	22,2	
21	Girdiğim seçmeli dersin öğretim materyalini/kitabını yeterli buluyorum.	Süreç	DA	25	92,6	0	0,0	2	7,4	
			YD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	0,00
			FBM	142	73,2	38	19,6	14	7,2	
			SS	7	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	32	34,8	38	41,3	22	23,9	
			DAD	8	44,4	4	22,2	6	33,3	
22	Seçmeli derslerin içerikleri günceldir.	Süreç	DA	9	33,3	14	51,9	4	14,8	
			YD	4	22,2	6	33,3	8	44,4	0,00
			FBM	102	52,6	70	36,1	22	11,3	
			SS	3	42,9	4	57,1	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	18	19,6	18	19,6	56	60,9	
			DAD	8	44,4	0	0,0	10	55,6	
23	Girdiğim seçmeli dersin içeriğine uygun kaynak bulmakta zorluk çekiyorum.	Süreç	DA	8	29,6	2	7,4	17	63,0	
			YD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	0,01
			FBM	44	22,7	34	17,5	116	59,8	
			SS	2	28,6	0	0,0	5	71,4	
			SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	12	13,0	22	23,9	58	63,0	
			DAD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	
24	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslere paralel olarak hazırlanmıştır.	Süreç	DA	1	3,7	18	66,7	8	29,6	
			YD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	0,00
			FBM	38	19,6	56	28,9	100	51,5	
			SS	3	42,9	2	28,6	2	28,6	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
			SDY	12	13,0	24	26,1	56	60,9	
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
25	Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslerin içerikleri ile örtüşmektedir.	Süreç	DA	1	3,7	12	44,4	14	51,9	
			YD	0	0,0	2	11,1	16	88,9	0,00
			FBM	34	17,5	60	30,9	100	51,5	
			SS	3	42,9	0	0,0	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	12	13,0	10	10,9	70	76,1	
26	Seçmeli derslerin etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutları	Süreç	DAD	0	0,0	4	22,2	14	77,8	0,01
			DA	2	7,4	3	11,1	22	81,5	

Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri

	azaltılmalıdır.		YD	2	11,1	2	11,1	14	77,8	
			FBM	16	8,2	20	10,3	158	81,4	
			SS	0	0,0	1	14,3	6	85,7	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
27	Seçmeli derslerin işlenebilmesi için okulun fiziksel olanakları (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb.) yeterlidir.	Süreç	SDY	58	63,0	10	10,9	24	26,1	0,00
			DAD	8	44,4	2	11,1	8	44,4	
			DA	13	48,1	10	37,0	4	14,8	
			YD	12	66,7	0	0,0	6	33,3	
			FBM	108	55,7	44	22,7	42	21,6	
			SS	5	71,4	2	28,6	0	0,0	
			SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	
			SDY	48	52,2	22	23,9	22	23,9	
			DAD	4	22,2	6	33,3	8	44,4	
			DA	11	40,7	12	44,4	4	14,8	
28	Seçmeli derslerin işlendiği mekânlar etkili bir şekilde kullanılmaktadır.	Süreç	YD	10	55,6	0	0,0	8	44,4	0,00
			FBM	96	49,5	70	36,1	28	14,4	
			SS	5	71,4	0	0,0	2	28,6	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	66	71,7	10	10,9	16	17,4	
			DAD	4	22,2	8	44,4	6	33,3	
			DA	13	48,1	14	51,9	0	0,0	
			YD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			FBM	104	53,6	58	29,9	32	16,5	
			SS	5	71,4	2	28,6	0	0,0	
29	Seçmeli dersler için gerekli araç gereç okulumuzda bulunmaktadır.	Süreç	SB	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0,00
			SDY	32	34,8	32	34,8	28	30,4	
			DAD	8	44,4	4	22,2	6	33,3	
			DA	15	55,6	8	29,6	4	14,8	
			YD	10	55,6	2	11,1	6	33,3	
			FBM	66	34,0	66	34,0	62	32,0	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	24	26,1	34	37,0	34	37,0	
			DAD	2	11,1	4	22,2	12	66,7	
30	Seçmeli ders öncesi hazırlıklarım uzun sürüyor.	Süreç	DA	7	25,9	10	37,0	10	37,0	0,02
			YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
			FBM	50	25,8	68	35,1	76	39,2	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
			SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	18	19,6	36	39,1	38	41,3	
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
			DA	5	18,5	12	44,4	10	37,0	
			YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
			FBM	42	21,6	60	30,9	92	47,4	
31	Seçmeli dersleri işlerken farklı yöntem ve tekniklerden faydalanıyorum.	Süreç	SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	0,00
			SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	
			SDY	18	19,6	36	39,1	38	41,3	
			DAD	4	22,2	2	11,1	12	66,7	
32	Seçmeli dersleri işlerken görsel/işitsel materyal kullanıyorum.	Süreç	DA	5	18,5	12	44,4	10	37,0	0,00
			YD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
			FBM	42	21,6	60	30,9	92	47,4	
			SS	1	14,3	0	0,0	6	85,7	
34	Seçmeli derslerde	Süreç	SB	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0,04
			SDY	42	45,7	12	13,0	38	41,3	

	öğrencilerin başarıları not ile değerlendirilmelidir.		DAD	6	33,3	0	0,0	12	66,7	
			DA	17	63,0	4	14,8	6	22,2	
			YD	6	33,3	2	11,1	10	55,6	
			FBM	84	43,3	42	21,6	68	35,1	
			SS	3	42,9	0	0,0	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	34	37,0	10	10,9	48	52,2	
			DAD	0	0,0	0	0,0	18	100,0	
35	Seçmeli derslerin not ile değerlendirilmeye başlaması ile öğrenciler bu dersleri daha ciddiye aldılar.	Süreç	DA	11	40,7	6	22,2	10	37,0	0,00
			YD	0	0,0	2	11,1	16	88,9	
			FBM	62	32,0	24	12,4	108	55,7	
			SS	1	14,3	2	28,6	4	57,1	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			SDY	28	30,4	32	34,8	32	34,8	
			DAD	6	33,3	4	22,2	8	44,4	
			DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4	
37	Girdiğim seçmeli derste farklı ölçme değerlendirme yöntemleri kullanıyorum.	Süreç	YD	6	33,3	2	11,1	10	55,6	0,06
			FBM	66	34,0	60	30,9	68	35,1	
			SS	1	14,3	6	85,7	0	0,0	
			SB	2	100,0	0	0,0	0	0,0	
			DAD	6	33,3	4	22,2	8	44,4	
			DA	7	25,9	8	29,6	12	44,4	

SDY: Seçmeli dersi yok; DAD: Din, Ahlak ve Değer; DA: Dil ve Anlatım; YD: Yabancı Dil; FBM: Fen Bilimleri ve Matematik; SS: Sanat ve Spor; SB: Sosyal Bilimler

Tablo 9-C'de programın hedeflerine ilişkin maddeler (Madde 19 ve 20) incelendiğinde; seçmeli derslerin amaçlarına programda yer verildiği ve programda kullanılan dilin açık ve anlaşılır olduğu konusunda öğretmenler alanlarına göre farklı görüşler bildirmişlerdir. Dersin amaçlarının programda yer aldığı konusunda Sosyal Bilimler (%100), Yabancı Dil (%55,6) ile Din, Ahlak ve Değer (%44,4) alanındaki öğretmenlerin önemli bir kısmı olumlu görüş bildirmelerine karşılık, özellikle Sağlık ve Spor (%42,9), Dil ve Anlatım (%40,7) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%29,9) alanındaki öğretmenler yer almadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin okullarında yürüttükleri seçmeli derslerin içerikleri konusundaki görüşlerine ilişkin maddeler (Madde 22, 23, 24, 25) incelendiğinde; seçmeli derslerin içeriklerinin güncel olduğunu düşünen öğretmenlerin en fazla Yabancı Dil (%44,4) alanında ders veren öğretmenler olduğu görülmektedir. Diğer alanlardaki öğretmenler genellikle derslerin içeriklerinin güncel olmadığı görüşündeler. Bu bağlamda öğretmenlerin görüşleri arasında bir uyum ortaya çıkmamıştır. Söz konusu derslerin içeriğine uygun kaynak bulmak konusunda da öğretmenler farklı görüşler beyan etmişlerdir. Sağlık ve Spor (%71,4), Dil ve Anlatım (%63,0), Fen Bilimleri ve Matematik (%59,8) ile Din, Ahlak ve

Değer (%55,6) alanlarında derse giren öğretmenler kaynak konusunda sıkıntı çektiklerini, buna karşılık tüm alanlardaki öğretmenlerin önemli bir kısmı kaynak konusunda sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü “*Bazı seçmeli derslerin içerikleri zorunlu derslere paralel olarak hazırlanmıştır*” seçeneğine “*katılıyorum*” şeklinde görüş bildirirken, özellikle Sağlık ve Spor (%42,9) alanındaki öğretmenler içeriklerin benzemediğini ifade etmiştir. 25. maddede belirtilen, içeriklerin zorunlu derslerle örtüştüğüne ilişkin görüşte de benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Seçmeli derslerin işleniş (öğretme-öğrenme süreci) boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerin seçmeli dersleri sanki zorunlu derslere takviye gibi algıladıkları söylenebilir. Özellikle Din, Ahlak ve Değer, Fen Bilimleri ve Matematik ile Yabancı Dil alanlarındaki derslere giren öğretmenlerin yarısından fazlası derslerin amaçlarına uygun ve zorunlu derslere takviye dersi gibi işlendiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu girdikleri seçmeli derslerin materyalleri ve/veya ders kitapları konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişler, Yabancı Dil (%33,3) ve Din, Ahlak ve Değer (%22,2) alanlarındaki öğretmenler materyalleri yeterli bulmuşlardır. Seçmeli derslere ilişkin kaynak bulma ve okullardaki araç gereç konusunda öğretmenlerin aynı görüşü paylaşmadıkları görülmektedir. Bu derslerin daha etkili işlenebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılması ve okulun fiziksel olanaklarının artırılması konusunda benzer görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak özellikle Sosyal Bilimler (%100), Din, Ahlak ve Değer (%44,4) ile Yabancı Dil (%33,3) alanlarındaki öğretmenler fiziksel olanakların yeterli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler ayrıca ders mekânlarının etkili kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu seçmeli derslerde farklı yöntem kullandıklarını, görsel ve işitsel materyalleri kullandıklarını belirtmiş, özellikle Fen Bilimleri ve Matematik (%25,8) ile Dil ve Anlatım (%25,9) alanlarındaki öğretmenlerin dörtte biri bu derslerde farklı yöntem ve teknik kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Seçmeli derslerde öğrenci başarısının değerlendirilmesinde not kullanılması konusunda da öğretmenler farklı görüşler bildirmişlerdir. Din, Ahlak ve Değer (%66,7), Sağlık ve Spor (%57,1) ile Yabancı Dil (%55,6) alanlarındaki öğretmenler nottan yana görüş bildirirken, özellikle Dil ve Anlatım (%63,0) alanı olmak üzere diğer alanlardaki öğret-

menlerin önemli bir kısmı bu derslerde öğrenci performansının not ile değerlendirilmemesi gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Ancak Sosyal Bilimler (%100), Dil ve Anlatım (%40,7) ile Fen Bilimleri ve Matematik (%32,0) alanlarındaki öğretmenler, öğrencilerin seçmeli derslerin notla değerlendirilmeye başlamasından sonra dersleri daha ciddiye almadıklarını, yani notun çok da önemli bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerde farklı ölçme araç ve yöntemleri kullanma konusunda görüşler alan farkı olmaksızın üçe ayrılmıştır; bazı öğretmenler bu görüşe katıldıklarını, bazıları katılmadığını ve bir kısım öğretmen de kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda bulgulardan elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

Seçmeli Derslerin Alan ve Derslere Göre Dağılımı

Okullarda uygulanan seçmeli derslerin tercihine ya da açılan derslere bakıldığında, derslerin daha çok zorunlu derslere takviye gibi düşünülen derslerden açıldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrenciler ders seçimlerini, önlerine çıkacak sınavları dikkate alarak yapmışlardır. Bu bağlamda Matematik Uygulamaları, Kur'an-ı Kerim, Okuma Becerileri dersleri en fazla açılan dersler arasına girmiştir. Örs ve diğerlerinin (2015) yaptığı "5. Sınıf Seçmeli Ders Tercihlerinin Sıralama Yargıları Kanunuyla Ölçeklendirilmesi" adlı çalışmada beşinci sınıf öğrencilerinin daha çok Spor ve Fiziki Etkinlikler, Yabancı Dil ve Zekâ Oyunları gibi dersleri tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada erkek öğrencilerde Spor ve Fiziki Etkinlikler birinci sırada iken, kız öğrencilerde Yabancı Dil ilk sırayı almıştır (Örs, Özdiil ve Kınay, 2013). Karagözoğlu (2015) 'nun seçmeli derslerle ilgili çalışmasında 5. Sınıf öğrencilerinin en fazla Matematik, Kur'an-ı Kerim ve Yabancı Dil derslerini tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Öğrenciler Karagözoğlu (2015)'nun çalışmasında, bu dersleri tercih nedenlerinin öncelikle ilgilerini çektiğini, böylece yeteneklerini geliştirebileceklerini, gelecekte meslek seçiminde bu derslerin katkısı olacağını ve bu derslerin kolay olmasından dolayı not ortalamasını

yükselteceğini belirtmişlerdir. Karagözoğlu'nun çalışmasından elde edilen sonuçlar yapılan bu çalışmayla da paralellik göstermektedir. Türkiye'nin uluslararası PISA sınavlarında özellikle Matematik dersindeki başarı durumu göz önünde bulundurulduğunda, seçmeli derslerin başında Matematik dersinin gelmesi, gelişen dünyaya ayak uydurabilme anlamında sevindirici bir gelişme olarak kabul edilebilir. Seçmeli ders sıralamasında ikinci tercihin Kur'an-ı Kerim olması, veli, öğrenci ya da okulun, öğrencilerin yazın camilerde yapılan kurslar aracılığıyla öğrendikleri dini bilgileri daha düzenli ve programlı olarak okulda alması gerektiğini düşünmesinden kaynaklanabilir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri ve Medya Okuryazarlığı gibi derslerin en az tercih edilmesinin nedeni, ders seçiminde etkili olan öğrenci, veli ya da okulun öncelikle akademik kaygılarından kaynaklandığı sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca Matematik, Yabancı dil ve Türkçe gibi zorunlu dersleri desteklemesi, zorunlu derslerin notlarına etkisi ve böylece akademik başarıyı yükselteceği düşüncesi de öğrencilerin bu dersleri daha çok tercih etmelerinin nedeni olarak görülmektedir.

Seçmeli Ders Uygulaması ve Açılma Koşulları

Öğrencilerin ilgi, yetenek ve isteklerine göre açılarak, onların söz konusu becerilerini geliştirmek amacıyla öğretim programlarına konulan seçmeli derslerin türünü mevcut şartlarda çoğunlukla okul idaresinin belirlediği ortaya çıkmıştır. Kısmen öğretmen ve velilerin de etkili olduğu seçmeli ders tercihlerinde en az etkinin öğrenciler olduğu görülmektedir. Öğretmenlere göre derslerin açılmasında öğrencilerin isteklerinin en önemli etken olduğu ifade edilmiştir ancak bunun yanı sıra okulun fiziksel olanakları ve öğrencinin seçtiği derse girecek öğretmenin olup olmaması ve ders yükü de önemli ölçütler arasında sayılmıştır. Kutlu ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin ders seçiminde sırayla ilgi alanı, dersin işleniş tarzı, ders programı ve derse giren öğretim alanı gibi ölçütleri ön planda tuttıkları ortaya çıkmıştır (Kutlu, Abalı ve Eren, 2012). Yapılan bu çalışmaya paralel olarak Sağır'ın Eğitim ve okul sistemindeki son dönem politika değişimlerine ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelediği çalışmasında, okul yöneticileri ders seçiminin, her alanda öğretmen bulma sıkıntısının

dan dolayı öğrenci ve veli tercihinden çok kurumun yönlendirilmesi yoluyla yapıldığını ifade etmişlerdir (Sağır, 2015).

Seçmeli Dersler Hakkındaki Görüşler ve Okullarda Uygulanışı

Araştırma kapsamındaki okullarda açılan seçmeli derslere büyük oranda alanın öğretmenlerinin girdiği ortaya çıkmıştır. Ancak öğretmenlerin alanı kapsamında olmayan seçmeli derslere girdiği de görülmektedir. Öğretmenlerin çoğuna göre seçmeli dersler yararlı ve gereklidir. Ancak seçmeli derslerin öğrencilerin bireysel farklılıkları ortaya çıkaracak nitelikte olmadığı ve meslek seçimine önemli bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Demir ve Ok (1996)'un üniversite öğretim üyeleri ve öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrenciler seçmeli derslerin öğrencilerin izlediği programla ve meslekleri ile ilgili olması gerektiğini belirlerken, öğretim üyeleri seçmeli derslerin daha kapsamlı olması gerektiğini bildirmişlerdir (Demir ve Ok, 1996). Öğretmenlerin dörtte üçü girdikleri seçmeli derslerle ilgili herhangi bir hizmetiçi eğitime gereksinim duymamaktadır.

Araştırmada seçmeli derslerle ilgili duyuruların zamanında ilgili kişilere (veli, öğrenci, öğretmen) yapıldığı ortaya çıkmıştır. Ancak seçmeli ders türünün yeterli olduğu ve ders seçiminde velilerin etkili olduğu görüşleri konusunda öğretmenler farklı düşünmektedir. Öğretmenlere göre öğrenciler kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda değil karşılaşılanları sınavları dikkate alarak ders seçmektedirler. Karagözoğlu (2015)'nin yaptığı çalışmanın sonuçları her ne kadar öğrencilerden bilgi alınmışsa da büyük oranda bu çalışmayla benzerlik göstermektedir (Karagözoğlu, 2015). Seçmeli derslerin duyurulması ve okullardaki uygulanma şekli konusunda tarafların kafa karışıklıkları ve organizasyonların daha etkili yapılabilmesi, dönemin başında “okul rehberlik birimi ya da sınıf öğretmenlerinin veya her ikisinin de katılımıyla yapılacak toplantılara” bağlıdır (Ülgen, 1992). Seçmeli derslerin amaçlarının anlaşılabilirliği, derslerde öğretim programlarının amaçlarına yer verilip verilmediği ve etkili bir şekilde işlendiği konusunda öğretmenler genellikle olumsuz görüş bildirmişlerdir. Uysal'ın (2015) yaptığı çalışma sonuçları ile de paralellik gösteren bu sonuca göre daha sürecin başında öğretmenlerin önünde önemli bir sorun bulunmaktadır. Çünkü

programların hedef boyutuna ilişkin karşılaşılabilecek bir sorun diğer tüm boyutları etkilemektedir.

Seçmeli Derslerin Öğretim Sürecine İlişkin Değerlendirme

Öğretmenlerin büyük bir bölümü seçmeli derslerde sınıfların çok kalabalık olmasında şikâyetçi olmuştur. Yine süreçle ilgili olarak, öğretmenlerin girdikleri seçmeli derslerle ilgili kaynak, ders materyali ve araç gereç bulma, seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi, sadece bu yüzden öğrencilerin dersi daha ciddiye almaları noktasında sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler seçmeli ders içeriklerinin zorunlu dersleri destekler nitelikte hazırlandığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu seçmeli derslerin notla değerlendirilmesinin seçmeli ders ruhuna aykırı olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Öğretmenler seçmeli derslerin işleme sürecinde okulun olanakların yeterli olmadığını, ders mekânlarının yeterince verimli kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Bu sonuç Uysal'ın yapıtı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Uysal, 2015).

Seçmeli Dersler Hakkındaki Genel, Uygulama ve Süreç Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşması

Seçmeli dersler hakkındaki genel görüşler incelendiğinde, sadece 4 maddede erkek öğretmenlerin görüşleri ile kadın öğretmenlerin görüşleri arasında fark ortaya çıkmış, erkek öğretmenlerin seçmeli dersleri daha yararlı bulduğu, kadın öğretmenlerin branşına uygun seçmeli derse girme oranı ise erkek öğretmenlerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Seçmeli ders uygulaması ile ilgili kadın öğretmenlerin erkeklere oranla daha iyimser olmadığı ortaya çıkmıştır.

Seçmeli derslerin okullardaki uygulanmasına ilişkin olarak erkek öğretmenlerin çoğunluğu seçmeli ders türlerinin yeterli olduğu görüşünde birleşirken, bu oran kadın öğretmenlerde daha az bulunmuştur. Seçmeli derslerin velilere duyurulması konusunda ise, kadın öğretmenler genellikle duyurulduğunu, erkek öğretmenler ise duyurulmadığını belirtmişlerdir.

Seçmeli dersleri öğretmenlerin sınıflarında öğretme sürecine ilişkin 20 soru yöneltilmiş, erkek ve kadın öğretmenlerin bu konudaki görüşleri 5 maddede farklılık göstermiştir. Öğretmenler bu sürecin bir parçası olan okulun fiziksel olanakları konusunda olumsuz görüş bildirmişler; müzik odası, laboratuvar, bilgisayar laboratuvarı, vb. fiziksel koşulların ve ders araç gereçlerinin yetersizliğini kadın öğretmenler erkek öğretmenlerden daha fazla hissetmektedir. Erkek öğretmenlerin yarıya yakını seçmeli dersleri işlerken farklı yöntemlerden yararlandığını belirtmiş, kadın öğretmenler ise çok az bir bölümü aynı görüşü paylaşmıştır. Öğrenci performansının not ile değerlendirilmesi gerektiği görüşüne erkek öğretmenler kadın öğretmenlere göre daha olumlu bakmaktadırlar.

Seçmeli Dersler Hakkındaki Genel, Uygulama ve Süreç Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Alan Değişkenine Göre Farklılaşması

Öğretmenlerin alanlarına göre seçmeli dersler hakkındaki genel görüşler incelendiğinde, özellikle Yabancı Dil, Din, Ahlak ve Değer, Fen Bilimleri ve Matematik alanlarındaki öğretmenler diğer alanlardaki öğretmenlere göre seçmeli derslerin yararlarına ve gerekliliğine daha fazla inanmaktadırlar. Din, Ahlak ve Değer alanındaki dersler dışında öğretmenlerin çoğu özellikle Fen Bilimleri ve Matematik ile Dil ve Anlatım alanı öğretmenlerinin kendi branşlarına uygun derslere girdiği anlaşılmaktadır. Öğretmenler çoğunlukla seçmeli derslerin meslek seçimine, bireysel özelliklerin gelişimine beklenen düzeyde katkısı olmadığını vurgulamıştır. Aynı alanlardaki öğretmenler bu konuda diğer öğretmenlere göre daha olumsuz bakmaktadırlar. Öğretmenlerin alanlarına göre görüşleri arasında farklılık görülse de, öğrencilerin seçmeli dersleri özellikle notla değerlendirilmeye başladıktan sonra zorunlu ders gibi algıladıkları, önemli gördükleri derslerde ciddi, daha çok sosyal etkinlik içerikli derslerde ise eğlenmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Özellikle yukarıda belirtilen Yabancı Dil, Din, Ahlak ve Değer, Fen Bilimleri ve Matematik alanlarındaki öğretmenler okullarında seçmeli derslerin etkili bir şekilde işlendiğini dile getirirken Dil ve Anlatım alanında derse giren öğretmenlerin yarısından fazlasının (% 51,9) bu konuda “kararsız” kaldığı görülmektedir. Derslerin velilere duyurulması, ders seçiminde etkili olan kişiler konusunda öğretmenler birbirinden farklı düşünmektedirler.

Öğretim programın boyutlarına (amaç, içerik, eğitim süreci ve değerlendirme) ilişkin değerlendirmede, programın amaçlarına Sosyal Bilimler, Yabancı Dil ile Din, Ahlak ve Değer alanlarındaki öğretmenler seçmeli derslerde yer verildiğini ifade ederken, Sağlık ve Spor, Dil ve Anlatım ile Fen Bilimleri ve Matematik alanlarındaki öğretmenler yer verilmediği görüşündedirler. Seçmeli ders içeriklerinin güncel olduğu konusunda sadece Yabancı Dil öğretmenlerinin yarıya yakınının iyimser düşünmesinin dışında öğretmenlerin çoğu bu konuda olumsuz görüş bildirmişlerdir. Kaynak bulma konusunda da, Sağlık ve Spor, Dil ve Anlatım, Fen Bilimleri ve Matematik ile Din, Ahlak ve Değer alanlarında derse giren öğretmenler sıkıntı çektiklerini, buna karşılık tüm alanlardaki öğretmenlerin önemli bir kısmı kaynak konusunda sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin özellikle geleceklerini şekillendireceğini düşündükleri derslerle ilgili olan dersleri bir takviye gibi gördükleri için bu derslerin daha ciddi geçtiğini, diğer derslerde devamsızlıkların yaşandığı ortaya çıkmıştır. Yabancı Dil ile Din, Ahlak ve Değer alanındaki öğretmenler dışında kalan alanlardaki öğretmenler ders araçları, materyal, kaynak vb. konuda sıkıntı yaşadıklarını, öğretmenlerin çoğu ise seçmeli derslerde sınıf mevcutlarının azaltılması gereğini vurgulamışlardır. Din, Ahlak ve Değer, Sağlık ve Spor ile Yabancı Dil alanlarındaki öğretmenler dışında kalanlar öğrenci performanslarını değerlendirmede not kullanılmaması gerektiği konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Yukarıdaki sonuçlar dikkate alınarak aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1. Seçmeli derslerin amaçları, içeriği, uygulanma şekli ve tercih ölçütleri konusunda öğrenci ve velilere dönemin başında ayrıntılı bilgi verilmelidir. Bu uygulamada Okul Rehberlik Servisi bir daha etkin hale getirilmelidir.
2. Öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerini ortaya çıkarabilmek amacıyla dönem başında söz konusu becerileri ortaya koyabilecek ölçekler geliştirerek uygulamak gerekmektedir.
3. Seçmeli ders uygulamasının başarılı olabilmesi için öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda seçmeli dersler oluşturulmasına okul yöneticileri dikkat etmelidir.

4. Seçmeli ders amaçlarının içerisinde mesleki gelişime önem veren öğrencilerin üst sınıflarda da aynı dersleri seçmeleri için sürekliliği sağlayabilecek koordinasyonlar yapılmalıdır.
5. Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde belirli derslerde yığılma olması durumunda yakın çevredeki öğretmen ve okullardan yararlanılmalıdır.
6. Seçmeli derslerdeki performansların değerlendirilmesinde not sadece bir üst kurdaki aynı derse katılabilme hakkı kazanmak amacıyla kullanılabilir.
7. Öğretmenlerin özellikle de kadın öğretmenlerin seçmeli dersler hakkındaki olumsuz düşüncelerinin nedeni araştırılmalıdır.
8. Seçmeli derslerde yapılan devamsızlıklar bir üst kurdaki derslere katılmada olumsuz puan olarak değerlendirilmelidir.
9. Seçmeli derslerde her öğrenci için gelişim dosyası tutulmalı, bu dosyalar daha sonra bir sonraki dönemdeki hocalara devredilmelidir.

Kaynakça

- Çelik, Z., Boz, N., Gümüş, S., ve Taştan, F. (2013). *Eğitim reformunu izleme raporu*. Ankara: Eğitimciler Birliği Sendikası.
- Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H. ve Gümüş, S. (2017). *Eğitime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen
- Cerit, Y., Akgün, N., Yıldız, K., ve Soysal, M. R. (2014). Yeni eğitim sisteminin (4+ 4+ 4) uygulanmasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (Bolu il örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 59-82.
- Demir, A., ve Ok, A. (1996). Ortadoğu teknik üniversitesindeki öğretim üye ve öğrencilerinin seçmeli dersler hakkındaki görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 121-125.
- EARGED. (2008). *Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. file:///C:/Users/mdc/Downloads/Documents/secmeli_dersler_aras_tirnasi.pdf adresinden alındı.

- Eğitim Reformu Girişimi (2016). Eğitim izleme raporu 2015-16. <http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2016-17/> adresinden alınmıştır. Erişim tarihi: 19.06.2017
- Frank, J. (1976). *Complete guide to co-curricular programs and activities for the middle grades*. Parker Publishing Company.
- Karagözoğlu, N. (2015). Ortaokul 5. sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. . *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 69-94. <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2015.004>. adresinden alındı.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (13.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, K. (2013). Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. *Kesintili Oniki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları*, 40-46.
- Kutlu, B. S., Abalı, Y. A., ve Eren, T. (2012). Çok ölçütlü karar verme yöntemleri ile seçmeli ders seçimi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 5-25.
- MEB, Meb Mevzuat. Milli Eğitim Bakanlığı: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden alındı.. Erişim tarihi: 25.09.2017.
- MEB-TTKB, Milli Eğitim Bakanlığı. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı : <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> adresinden alındı. Erişim tarihi: 22.09.2017.
- Milli Eğitim Bakanlığı Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü (t.y). 2016-2017 yılı istatistikler kılavuzu. <http://kayseri.meb.gov.tr/www/2016-2017-egitim-ogretim-yili-kayseri-milli-egitim-istatistikleri/icerik/1202> Erişim tarihi: 19.06.2017.
- Örs, Ç., Erdoğan, H., ve Kipici, K. (2013). Eğitim Yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(4), 131-154.
- Özgüven, E. (1989). Yükseköğretimde öğrenci kişilik hizmetleri. yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma toplantısı,. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 161.
- Pamuk, E., ve Kiraz, Z. (2016). Ortaokullarda okutulan seçmeli ders uygulamalarında okul yöneticilerinin karşılaştıkları problemler. .

- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 977-1003.
- Sağır, M. (2015). Eğitim ve Okul sistemindeki son dönem politika değişimlerine ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 1297-1310.
- Taş, B. S. (2004). *Seçmeli ders programlarının öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tezcan, H. G. (2008). Üniversite öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerine etki eden faktörlerin araştırması. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 1-17.
- Uysal, B. (2015). *Ortaokul seçmeli ders uygulamasının okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ülgen, G. (1992). İlköğretim okullarının 6, 7, 8. sınıflarında seçmeli dersler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 107-114.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

- Durmuşçelebi, M. ve Mertoğlu, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerin yeri. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 170-211.